

УДК: 330.341

*Бесараб Світлана Олексіївна**

КОМПЛЕКСНА МОДЕЛЬ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. У статті розглянуто актуальні проблеми управління інвестиційною діяльністю підприємств в умовах невизначеності зовнішнього середовища. Розглянуто питання щодо вдосконалення управління інвестиційною діяльністю підприємств на основі застосування комплексної моделі інвестиційного менеджменту, яка складається з п'яти взаємопов'язаних складових: управління інвестиційною привабливістю, управління інвестиційними стратегіями, управління інвестиційними ресурсами, управління інвестиційними ризиками, управління інвестиційним портфелем.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна діяльність, управління інвестиційною діяльністю, підприємство.

Вступ. Управління інвестиційною діяльністю як необхідна ланка ринкового механізму, що забезпечує вільний рух фінансових потоків між господарюючими суб'єктами з метою підвищення ефективності їх діяльності і подальшого розвитку, є обов'язковою умовою існування та взаємодії суб'єктів економічної діяльності на різних рівнях економічної системи (мікроекономіка, макроекономіка, світова економіка). В умовах перманентного наростання складності і невизначеності зовнішнього середовища, коли ринковий механізм не справляється належним чином з координуванням інвестиційної діяльності, особливу актуальність набуває системний підхід щодо управління інвестиційною діяльністю підприємств. При цьому більшість вітчизняних підприємств ототожнюють управління інвестиційною діяльністю з процесом залучення інвестиційних коштів, а більшість робіт вітчизняних і закордонних науковців розглядають проблеми інвестиційного менеджменту з позицій його окремих складових, зокрема інвестиційної привабливості [15], інвестиційного портфелю [7, 9, 12], інвестиційного проекту [11, 13], інвестиційних ресурсів [2] або сукупністю кількох цих складових [4; 14], чим нівелюють комплексний підхід щодо процесу управління і взаємозалежність його окремих структурних елементів.

Постановка задачі. Проте питання щодо інвестиційної діяльності не втрачають своєї актуальності в сучасному бізнес-середовищі і наразі потребують детального розгляду з позицій комплексного підходу до процесу управління. Метою даної статті є визначення головних складових процесу управління інвестиційною діяльністю підприємств і встановлення їх взаємозв'язків шляхом розробки комплексної моделі управління інвестиційною діяльністю підприємств.

* *Світлана Олексіївна Бесараб* – здобувач кафедри економіки підприємств, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» sv_besarab@ukr.net

Результати. За своєю суттю управління інвестиційною діяльністю є багаторівневою і багатоцільовою ієрархічною структурою, суб'єкти управління якої володіють певною незалежністю по відношенню один до одного (ступенем свободи в прийнятті інвестиційних рішень), обумовлюючи вплив елементів верхнього рівня (макроекономіки) на середовище та умови цілеспрямованої діяльності елементів нижнього рівня (мезо- і мікроекономіки).

Ознаками багаторівневої системи управління інвестиційною діяльністю є ряд ключових положень. По-перше, наявність об'єкта управління, в якості якого виступає основний компонент інвестиційного процесу та інвестиційної діяльності, а саме інвестиції, які, у свою чергу, через подвійність характеру своєї економічної суті (можуть виступати як у вигляді ресурсів, так і у вигляді об'єктів вкладення) розподіляються на інвестиційні ресурси та реальні і фінансові інвестиції. По-друге, наявність суб'єктів управління, в якості яких виступають керівні органи відповідних інститутів і суб'єктів господарювання залежно від рівня системи управління інвестиційною діяльністю.

По-третє, різноманіття суб'єктів інвестиційної діяльності зумовлює різноманітність цілей інвестування і вимагає певної координації дій за допомогою державних механізмів управління інвестиційною діяльністю, збалансованості державних і приватних інтересів щодо галузевого розвитку промисловості, а також безперервне відтворення діяльності суб'єкта господарювання як найактивнішої ланки інвестиційного процесу згідно цілям його стратегічного розвитку.

По-четверте, ієрархічна впорядкованість управління інвестиційною діяльністю зумовлює різноманіття зв'язків і відносин між усіма складовими цієї багаторівневої системи, послаблення, зміна або розрив яких призводить до деструктивних процесів в інвестиційній діяльності практично на всіх рівнях управління. Так, лібералізація економічних процесів вплинула на скорочення ролі держави як основного інвестора і регулятора інвестиційної діяльності та призвела до ринкового саморегулювання інвестиційних процесів у вітчизняній промисловості, надавши промисловим підприємствам можливість самостійно вибирати шляхи стратегічного розвитку та визначати напрямки своєї інвестиційної діяльності. Посилення складнощів економічного середовища, коли ринковий механізм перестають належним чином справлятися з координуванням інвестиційної діяльності, роль державних методів економічного регулювання різко зростає, а ефективне управління інвестиційною діяльністю потребує оптимального поєднання ринкових і державних регуляторів, спрямованих як на соціально-економічне перетворення суспільства та досягнення конкретних цілей його економічного розвитку, так і задоволення інтересів усіх суб'єктів ринкових відносин. У цьому і полягає основна мета інвестиційної політики держави.

Як свідчить світовий досвід, багатоаспектне державне регулювання здійснюється у всіх країнах з розвинутою ринковою економікою, не вступаючи при цьому в протиріччя з широкою самостійністю підприємств у виборі напрямів і форм інвестування. У свою чергу, ефективне управління інвестиційною діяльністю підприємства є базисом стабілізації функціонування галузей народного господарства і зростання продуктивності праці, задоволення потреб суспільства в промисловій продукції. Гармонійне поєднання успішної державної інвестицій-

ної політики з ефективним управлінням інвестиційною діяльністю підприємств дозволяє істотно підвищити інвестиційну привабливість української економіки, її галузей і суб'єктів господарювання, а також конкурентоспроможність вітчизняної продукції з подальшим виходом на нові товарні ринки її збуту.

Управління інвестиційною діяльністю підприємств є ключовою складовою загальної системи управління підприємством, яка не тільки забезпечує розширене відтворення виробничої діяльності підприємства, а і є індикатором стану його «життєвого» розвитку. При цьому управління інвестиційною діяльністю є постійним відновленням інвестиційного процесу, який, на думку вітчизняних учених В.П. Савчука, Є.Г. Величко та С.І. Прилипка, розпочинається з визначення інвестиційної стратегії підприємства, вибір якої залежить від стадії життєвого циклу підприємства, стратегії розвитку загалом, стану внутрішнього і зовнішнього ринку інвестиційних ресурсів, інвестиційної привабливості підприємства як об'єкта вкладення засобів [1].

Отже, управління інвестиційною діяльністю підприємства являє собою менеджмент кількох ключових складових інвестиційної діяльності, взаємопов'язаних між собою цілями розвитку суб'єкта господарювання, проте самостійні за способами управління. На наше переконання, складовими інвестиційного менеджменту є:

- управління інвестиційною привабливістю підприємства, яке передбачає комплекс заходів і дій суб'єкта господарювання, направлених на адаптацію сучасного фінансово-економічного, промислового і організаційного стану підприємства до умов і вимог зовнішнього інвестиційного середовища, з урахуванням інвестиційної привабливості країни та відповідної галузі промисловості (виду діяльності),

- управління інвестиційними стратегіями підприємства, яке по суті є процесом формування і подальшого узгодження визначених стратегічних напрямків інвестування (стратегія реального інвестування) з оптимальним типом портфеля фінансових інвестицій (стратегія фінансового інвестування), відповідним фінансовим забезпеченням інвестиційної діяльності у майбутньому (стратегія формування інвестиційних ресурсів) та ефективною організаційною структурою управління (стратегією підвищення якості управління інвестиційною діяльністю);

- управління інвестиційним портфелем суб'єкта господарювання, яке передбачає здійснення комплексу управлінських рішень щодо оптимізації структури інвестиційного портфелю з урахуванням стратегічних напрямків інвестиційної діяльності, джерел походження інвестиційних ресурсів і мінімізації інвестиційних ризиків.

- управління інвестиційними ресурсами підприємства, направлене на формування такого рівня, обсягу та структури інвестиційних ресурсів, які забезпечать його економічне зростання, розвиток інфраструктури та підвищення рівня конкурентоспроможності на вітчизняних і закордонних ринках [2];

- управління інвестиційними ризиками підприємства як процес реалізації комплексу організаційних, економічних і правових рішень, метою яких є зниження імовірності настання несприятливих подій або мінімізація (компенсація) можливого збитку.

При цьому, якщо управління інвестиційними ризиками, управління інвестиційним портфелем (управління реальними інвестиціями і управління фінансовими інвестиціями) та управління інвестиційними ресурсами в сучасній економічній літературі є загальновизнаними складовими інвестиційного менеджменту як особливої області управління підприємством, то управління інвестиційною привабливістю та управління інвестиційними стратегіями здебільш ототожнюються зі стратегічним управлінням або зі стратегічним плануванням, що, на нашу думку, звужує змістовність інвестиційного менеджменту. Деталізація складових управління інвестиційною діяльністю підприємства в поєднанні з основними функціями інвестиційного менеджменту дозволяє відтворити комплексну модель управління інвестиційною діяльністю підприємств, яка зображена на рис. 1 і містить чотири структурні блоки.

В основу першого блоку покладено оцінювання інвестиційного середовища, інвестиційної привабливості галузі (виду діяльності) та суб'єкта господарювання, які в реаліях сучасного економічного простору схильні до впливу безлічі чинників соціально-економічного характеру.

В основу другого блоку покладено управління інвестиційною стратегією, яка є ефективним інструментом перспективного управління інвестиційною діяльністю підприємств і концепції його стратегічного розвитку в якості генерального плану. У цьому блоці знаходить свою реалізацію інвестиційна політика підприємства як форма втілення інвестиційної стратегії підприємств у розрізі найважливіших напрямків інвестиційної діяльності на окремих етапах її здійснення.

Третій блок пов'язаний з прийняттям тактичних та оперативних управлінських рішень щодо забезпечення здійснення стратегічних напрямків розвитку підприємств на основі аналізу поточного стану інвестиційної діяльності підприємств. Виділення цього блоку в окрему складову комплексної моделі уособлює важливість тактичного (операційного) управління інвестиційною діяльністю як способу досягнення стратегічних цілей розвитку суб'єкта господарювання, а з'єднуючою ланкою з іншими складовими управління є аналіз ефективності інвестиційної діяльності, який буде розглянуто окремо.

Четвертим блоком у комплексній моделі виділений процес управління інвестиційним портфелем підприємства як складний, проте змістовний елемент інвестиційного менеджменту. З огляду на сутність інвестиційної діяльності підприємства слід звернути увагу на складові інвестиційного портфелю, які згідно різних підходів вітчизняних і зарубіжних науковців мають формувати інвестиційний портфель цінних паперів (фінансових інвестицій) [3—6] та/або портфель інвестиційних проектів (реальних інвестицій) [7—9].

На наше переконання, обмеження визначеності інвестиційного портфелю тільки фінансовими інвестиціями є хибним, оскільки звужує механізми управління інвестиційною діяльністю в умовах нерозвинутого фондового ринку. Крім того, суттєве переважання реального фінансування в діяльності вітчизняних підприємств, зумовлене першочерговою необхідністю розвитку їх матеріально-технічної бази виробництва, підвищення якості виробленої продукції і на цій основі зміцнення їх конкурентоспроможності, робить реальні інвестиції (інвестиційні проекти) більш пріоритетним об'єктом управління.

У запропонованій комплексній моделі управління інвестиційною діяльністю підприємств управління інвестиційним ризиком і управління інвестиційними ресурсами окремими складовими не виділяються, оскільки, на нашу думку, є безумовними елементами управління в кожному із чотирьох структурних блоків. Так, управління інвестиційними ризиками лежить в основі будь-яких інвестиційних рішень незалежно від рівня управління та видів інвестицій, оскільки передбачає прогнозування ймовірності (можливості) настання несприятливих подій як результату інвестиційної діяльності суб'єкта господарювання. Управління інвестиційними ресурсами (управління формуванням і управління використанням інвестиційних ресурсів), визначає джерело реалізації будь-якого інвестиційного рішення і є об'єктом управління інвестиційною діяльністю у цілому.

Сполучним елементом комплексної моделі управління інвестиційною діяльністю підприємств є інвестиційний аналіз, який уособлює процес визначення ефективності окремих інвестиційних рішень і інвестиційної діяльності взагалі, та є основою прийняття оптимальних управлінських рішень з подальшим контролем щодо їх реалізації. Основними принципами реалізації процесу управління є інтегрованість із загальною системою управління підприємством, динамізм управління, комплексний характер формування і варіативність підходів (альтернативність) до розробки управлінських рішень, а також орієнтованість на стратегічні цілі розвитку підприємства [10]. При цьому процес управління здійснюється через механізми ринкового регулювання, державне нормативно-правове регулювання, внутрішні механізми, що формуються в рамках самого підприємства, а також систему конкретних методів здійснення управління інвестиційною діяльністю підприємства, до яких, як правило, відносять методи техніко-економічних розрахунків, балансовий, економіко-статистичні, економіко-математичні, методи порівняння та інші [11].

Висновки. Узагальнюючи результати даного дослідження слід констатувати, що управління інвестиційною діяльністю є багаторівневою та багатоцільовою ієрархічною структурою, інтегрованою із загальною системою менеджменту підприємства, складовими компонентами якої є управління інвестиційною привабливістю, управління інвестиційними стратегіями, управління інвестиційними ризиками, управління інвестиційними ресурсами та управління інвестиційним портфелем. Запропонована комплексна модель управління інвестиційною діяльністю підприємств з уточненням змісту та зв'язків цих складових дозволяє всебічно оцінювати інвестиційні можливості суб'єктів господарювання та своєчасно впроваджувати дієві інвестиційні рішення та є запорукою ефективного інвестиційного менеджменту в сучасних умовах господарювання. Важливим напрямком подальшої наукової роботи має стати поєднання комплексної моделі управління із застосуванням стратегічного інструментарію інвестиційного менеджменту, який, на наше переконання, є дієвішим в умовах невизначеності зовнішнього середовища.

Література

1. Савчук В.П. Анализ и разработка инвестиционных проектов / В.П. Савчук, С.И. Прилипко, Е. Г. Величко. – К.: Абсолют-В, Эльга, 1999. – 304 с.
2. Скрыльник А.С. Научно-методические основы формирования механизма управления инвестиционными ресурсами на предприятиях малого и среднего бизнеса [Электронный ресурс] // Экономика и менеджмент инновационных технологий. — 2014. — № 3 [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://ekonomika.snauka.ru/2014/03/4467>
3. Максимова В.Ф. Инвестиционный менеджмент: Учебно-практическое пособие. – М.: Изд. центр ЕАОИ, 2007. – 214 с.
4. Удалых О.А. Управление инвестиционной деятельностью промышленного предприятия: учеб. пособие / О.А. Удалых. – Донецк: Норд-Пресс, МЭГИ, 2005. – 300 с.
5. Мироненко М.Ю. Проблеми формування інвестиційного портфеля / М.Ю. Мироненко, Сімонова І.В. // Сталий розвиток економіки. — 2011. — №4. — С. 308—311.
6. Гетьман О.М. Оптимізація моделювання управління інвестиційним портфелем / О.М. Гетьман, В.М. Вакаров, С.В. Сембер // Науковий вісник Ужгородського університету. Збірник наукових праць. – 2012. – Вип. 2 (36). – С. 147—152.
7. Аникина И.Д. Формирование инвестиционного портфеля предприятия: методические аспекты / И.Д. Аникина // Вестник Волгоградского государственного университета. Серия 3. «Экономика. Экология». — 2011. — № 1(18) — Режим доступа: <http://ges.jvolsu.com/index.php/ru/component/attachments/download/133>.
8. Скибінський О.С. Система управління інвестиційним портфелем підприємства / О. С. Скибінський, Л.О. Саталкіна // Вісник Національного університету. — 2013. — № 769. — С. 287—295.
9. Прокопенко К.І. Управління інвестиційним портфелем: реалії сьогодення / К.І. Прокопенко, Н.С.Прокопенко // Фінансовий простір. – 2016. №3 (23). – С. 48—52.
10. Белоусова Л.І. Управління інноваційно-інвестиційною діяльністю промислового підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.01 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / Любов Іванівна Белоусова ; Нац. академія наук України, Ін-т регіональних досліджень. – Донецьк, 2006. – 20 с.
11. Череп А.В. Инвестознaвство: Навчальний посібник. — К.: Кондор, 2006. — 398 с.
12. Шляков Н.С. Проблема диверсификации инвестиционной деятельности промышленного предприятия на основе методики формирования портфеля инвестиционных проектов / Н.С.Шляков // Известия высших учебных заведений. Поволжский регион. Общественные науки. – 2011. — № 1 (17). – С. 159–166.
13. Горловская И.Г. Системное управление инвестициями промышленного предприятия / И. Г. Горловская, М.С. Мизя // Вестник Омского университета. Серия «Экономика». — 2012. — № 3. — С. 167—173.
14. Борисов А.Н. Современная парадигма управления инвестиционной деятельностью предприятий и комплексов / А.Н. Борисов А.В. Гарус // Социально-экономические явления и процессы. – 2009. — № 4 (16). — С. 16—18.
15. Лазоренко Т.В. Управління інвестиційною привабливістю підприємства / Лазоренко Т.В., Цветкова О.В. // Молодий вчений. – 2014. — № 12 (15). – С. 184–187.

References

1. *Savchuk V.P., Prylypko S.Y., Velychko V.P.* (1999), *Analyz y razrabotka ynvestytsyonnykh proektov [Analysis and development of investment projects]*, Absoliut-V, El'ha, Kyiv, Ukraine.
2. *Skryl'nyk A.S.* (2014), "Scientific and methodological foundations for the formation of a mechanism for managing investment resources at small and medium-sized enterprises", *Ekonomika y menedzhment ynnovatsyonnykh tekhnolohij*, [Online], vol. 3, available at: <http://ekonomika.snauka.ru/2014/03/4467> (Accessed 2 Feb 2017).
3. *Maksymova V.F.* (2007), *Ynvestytsyonnyj menedzhment: Uchebno-praktycheskoe posobyе [Investment management: Teaching aid]*, EAOI Publishing Center, Kyiv, Ukraine.
4. *Udalykh O.A.* (2003), *Upravlenye ynvestytsyonnoj deiatel'nost'iu promyshlennogo predpriyatiya: uchebnoe posobyе [Management of the investment activity of an industrial enterprise: a textbook]*, Nord – Press, MEHY, Donetsk, Ukraine.
5. *Myronenko M.Yu., Simonova I.V.* (2011), "The problems of formulating an investment portfolio", *Stalyj rozvytok ekonomiky*, vol. 4, pp. 308–311.
6. *Het'man O.M., Vakarov V.M., Sember S.V.* (2012), *Optymizatsiia modeliuvannia upravlinnia investytsijnym portfelem [Optimization of the model management of the investment portfolio]*, *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho universytetu. Zbirnyk naukovykh prats'*, no. 2 (36), pp. 147–152.
7. *Anykyna Y.D.* (2011), "Formation of the investment portfolio of the enterprise: methodical aspects", *Vestnyk Volhogradskoho hosudarstvennoho unyversyteta. Seryia 3. "Ekonomika. Ekolohiya"* [Online], vol. 1(18), available at: <http://ges.jvolsu.tsom/index.php/ru/tsomponent/attachments/download/133> (Accessed 10 Feb 2017).
8. *Skybins'kyj O.S., Satalkina L. O.* (2013), "The system investment portfolio management company", *Visnyk Natsional'noho universytetu*, vol. 769, pp. 287-295.
9. *Prokopenko K.I., Prokopenko N.S.* (2016), "Investment portfolio management: today's realities" *Finansovyj prostir*, vol. 3 (23), pp. 48–52.
10. *Bielousova L.I.* *Upravlinnia innovatsijno-investytsijnoiu diial'nistiu promyslovoho pidpriemstva : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ekon. nauk : spets. 08.06.01 «Ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy (za vydamy ekonomichnoi diial'nosti)» [Management innovation and investment activities of industrial enterprises: Author. Dis. for obtaining sciences degree candidate. Sc. Sciences specials 08.06.01 "Economics and management (of economic activity)"] Nats. akademiia nauk Ukrainy, In-t rehional'nykh doslidzhen, Donets'k, Ukraine.*
11. *Cherep A.V.* (2006), *Investoznavstvo. Navchal'nyj posibnyk [Invest studies. Textbook]*, Kondor, Kyiv, Ukraine.
12. *Shljakov N.S.* (2011), "The problem of diversification of the investment activity of an industrial enterprise on the basis of the methodology for the formation of a portfolio of investment projects", *Izvestija vysshih uchebnyh zavedenij. Povolzhskij region. Obshhestvennye nauki*, vol. 1 (17), pp. 159–166.
13. *Gorlovskaja I.G., Mizja M.S.* (2012), "Industrial enterprise asset management as a system", *Vestnik Omskogo universiteta. Serija «Jekonomika»*, vol. 3, pp.167–173.
14. *Borisov A.N., Garus A.V.* (2009), "A modern paradigm for managing the investment activities of enterprises and complexes", *Social'no – jekonomicheskie javlenija i process*, vol. 4 (16), pp.16–18.
15. *Lazorenko T. V., Cvetkova O.V.* (2014), "Management of enterprises' investment attractiveness" *Molodij vchenij*, vol. 12 (15), pp. 184–187.

КОМПЛЕКСНАЯ МОДЕЛЬ УПРАВЛЕНИЯ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ ПРЕДПРИЯТИЙ

Бесараб С. А., соискатель кафедры экономики предприятий, ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана»

Аннотация. В статье рассмотрены актуальные проблемы управления инвестиционной деятельностью предприятий в условиях неопределенности внешней среды. Рассмотрены вопросы совершенствования управления инвестиционной деятельностью предприятий на основе применением комплексной модели инвестиционного менеджмента, которая состоит из пяти взаимосвязанных составляющих: управление инвестиционной привлекательностью, управление инвестиционными стратегиями, управление инвестиционными ресурсами, управление инвестиционными рисками, управление инвестиционным портфелем.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционная деятельность, управление инвестиционной деятельностью, предприятие.

COMPLEX MANAGEMENT MODEL OF INVESTMENT ACTIVITY OF ENTERPRISES

Svitlana Besarab, Researcher, Department of Economics enterprises SHEI "Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman"

Abstract. In the article the actual problems of investment activity of enterprises in the uncertain environment. The issues concerning the improvement of investment activity of the enterprises on the basis of a comprehensive investment management model, which consists of five interrelated components: management of investment attraction, investment management strategies, management of investment resources, investment risk management, investment portfolio management. Given the systemic administration, the article identified and discussed features multilevel system of investment management. The identified subjects, objects, hierarchical ordering controls.

Keywords: investments, investment activities, investment management, enterprise.

Стаття надійшла до редакції 12.03.2017